

MEHMED ÇELEBİ SALTANATINDA GELİBOLU SAVAŞI (29 MAYIS 1416)

Gallipoli War in the Period of Mehmet Çelebi (May 29, 1416)

Sait Emre ÇİFTÇİ*

Özet

Venedikliler XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Cenova'nın Ege Denizi'ndeki ticaret noktalarına karşı saldırı planları yapmaktaydılar. Gelibolu Yarımadası Venedik Cumhuriyeti'nin bu stratejik hedefi açısından kilit konumdaydı. Kuzeyinde Saroz Körfeziyle güneyinde Çanakkale Boğazı bulunan Gelibolu bu hâkim konumundan dolayı Ege'deki çatışmaların merkez noktalarından birisi olmuştur. 1416 yılında gerçekleşen Gelibolu Savaşı, bölgedeki Osmanlı ve Venedik manevralarının bir sonucudur. Osmanlı Devleti'nin bir donanma inşa edip Ege Denizi'nde faaliyet göstermeye başlaması Venediklilerin çıkarlarıyla çatıştığınan Venedik deniz gücünün henüz daha iptidai bir güce sahip Osmanlı donanmasıyla sıcak çatışmaya girmesi kaçınılmaz olmuştur. Savaşın öncesinde Çalı Bey komutasında Osmanlı donanması 1414'te Venediklilere ait Kiklad Adalarındaki ticarî noktalar olan Paros, Andros ve Milos'a saldırmaya başlamış ama 1416 yılında gerçekleşen savaş sonucunda Venediklilere karşı mağlup olmuştur. Osmanlı donanmasının henüz güçlü olmadığı bu dönemde Venedik deniz gücüyle baş etmesi mümkün olmamıştır. Chioggia Savaşı'nda (1378-81) olduğu gibi Gelibolu Savaşı'nda da Venedik donanmasının gücü ortaya çıkmıştır. Savaşın sonucunda 6 Kasım 1419 tarihinde Osmanlı Devleti ile Venedikliler arasında bir barış

* Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih (Ortaçağ Tarihi) Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi. Bitlis Eren Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Görevlisi, saitemreciftci@gmail.com. ORCID: 0000-0002-2685-1714

antlaşması yapılmıştır. Buna rağmen iki güç arasında gerilim sona ermeyip 1423-30 yıllarında yaşanan Selanik Buhranına sızramıştır. Gelibolu Savaşı'nın diğer önemli bir sonucu Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında XV. yüzyılın son çeyreğine kadar devam eden savaşlar silsilesinin kıvılcımını ateşlemesidir.

Anahtar Kelimeler: Ege Denizi, Gelibolu Yarımadası, Gelibolu Savaşı, Venedik, Cenova.

Abstract

From the second half of the fourteenth century, the Venetian policy was based on hostility against the Genoese trading posts in the Aegean Sea. The Gallipoli Peninsula was a key location in terms of this strategical target for Venetians. It was important as a junction point to Thrace and Eastern Macedonia, along with Byzantine regions, Mysia and Bithynia. Gallipoli, which has the Gulf of Saros in its northern part and the Dardanelles in the southern part, became a central point of political actions due to its prevailed location. The Battle of Gallipoli (1416) occurred due to Venetian and Ottoman maneuvers in the Aegean Sea. The initial conflict erupted swiftly and spontaneously, catching both sides off guard and unprepared. The Ottoman fleet under the command of Çalı Bey in Gallipoli started to attack the Venetian commercial points of Paros, Andros and Milos in the Cyclades, but was defeated by the Venetians in 1416. It was difficult that Ottoman navy compete with Venetian naval forces in this period. Venetian navy was once again superior in the Battle of Gallipoli as before it demonstrated its power in the War of Chioggia (1378-81). As a result of the war, a peace treaty was signed between the Ottoman Empire and the Venetians on November 6, 1419. Nevertheless, the political tension between these two states didn't end and spread to the Siege of Thessaloniki (1423-30). Another important consequence of the Battle of Gallipoli was that it sparked a series of wars between the Ottoman Empire and the Republic of Venice that continued until the last quarter of the XVth century.

Keywords: Aegean Sea, Gallipoli Peninsula, Battle of Gallipoli, Venice, Genoa.

Giriş

Eski çağlarda Thracian Chersonesos (*Trakya Yarımadası*) adı verilen Gelibolu Yarımadası, Anadolu'nun Karadeniz ve Ege Denizi arasındaki kapısı gibidir. Bizans'a ait Bitinya ve Misya bölgeleriyle birlikte Trakya ve Doğu Makedonya'ya yakınlığı sebebiyle bu yarımada hayatî bir ehemmiyet taşımaktadır. Kuzeyinde Saroz Körfeziyle güneyinde Çanakkale Boğazı bulunan Gelibolu bu hâkim konumundan dolayı pek çok siyasi gelişmenin merkez noktası olmuştur.

1261'de yapılan Ninfeo Antlaşması sonrasında Cenova, XIV. yüzyıldan itibaren Sakız, Sisam ve Midilli adalarının hâkimi olup Doğu Trakya'nın önemli bölgesi Ainos'da (Enez) üsler bulundurmaktaydı.¹ Eğriboz, Girit ve Nakşa Dukalığında (Crispo, Sanudo aileleri) varlıklarını sürdüren Venedikliler için ise Imbros (Gökçeada) ile Tenedos'un (Bozcaada) alınması gayesiyle beraber Gelibolu'da hâkimiyet tesis etmek kendi ticarî üsleri için çok önemliydi. Nitekim Ceneviz-Venedik Savaşları silsilesinin son savaşı olan (1378-1381) Chioggia Savaşı, yine Ege Denizi'nde Tenedos'un hâkimiyeti için iki deniz devletinin kendi aralarında çatışması nedeniyle meydana gelmiş, Torino Barışı (1381) sonucunda Tenedos, papanın iç hisarın yıkırılması emriyle Savoy kontu VI. Amedeo'ya bırakılmıştır.²

1415'e Kadar Gelibolu'nun Durumu

Bizans'ın payitahtı ve Marmara Denizi'nin emniyeti açısından çok önemli olan Gelibolu'yu 1304-5'te II. Andronikos'un Türklere karşı yardıma çağırıldığı Roger de Flor öncülüğünde Katalan Almogavar paralı askerleri ele geçirdiler.³ Roger de Flor'un öldürülmesinden sonra bu askerlere daha sonra Karesi beyi Ece Halil önderliğinde Türk birlikleri de katılarak Katalanlarla birlikte Trakya'yı yağmaladılar.⁴ Aydınolu Umur Bey de Orhan Gazi'yle anlaşır 1331-32'de

¹ Ninfeo Antlaşması 13 Mart 1261'de imzalanıp 10 Temmuz'da Cenova tarafından onaylanmıştır. Antlaşma aynı zamanda Enez, Edremit, İzmir, Sakız ve Midilli'de Cenova tüccarlarına evler ve loncalar tahsis edilmesini sağladı. Bkz. Camillo Manfroni, *Le Relazione Fra Genova, Impero Bizantino e Turchi*, Atti Della Societa Ligure di Storia Patria, Genova, 1898, s. 658 – 659.

² Şerafettin Turan, *Türkiye – İtalya İlişkileri I: Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*. 1st ed. T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 75 – 76; Teofilo Ossian de Negri, *Storia di Genova*. Bergoglio Libri, Milano, 1974, s. 468 – 469; C. Wright, *The Gattiluso Lordships and the Aegean World 1355-1462*, Brill, Leiden & Boston, 2014, s. 45.

³ Halil İncalcık, Gelibolu, *The Encyclopaedia of Islam, New Edition C-G*, Vol. II. (Eds. Lewis, Bernard, Charles Pellat, and Joseph Schacht), Brill, Leiden, 1991, s. 984.

⁴ Machiel Kiel, *The Cambridge History of Turkey, Byzantium to Turkey 1071 – 1453*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, s. 143; Halil İncalcık "Gelibolu", s. 984; Umut Bayar, Sait Emre Çiftçi, Edremit Deniz Savaşı (1334), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/2, 2020, s. 246; Katalanların Atina'da hâkimiyet kurmalarından sonra 1318 yılında liderleri Don Fadrique Aydın ve Menteşe Beylikleriyle bir ittifak kurmuştu. Fakat Venediklilerle yapılan barış nedeniyle

Gelibolu'ya başarısız bir akın düzenledi. Sürekli devam eden bu akınları Süleyman Paşa'nın 1352'de Çimpe'yi, 1354'te de Bolayır ve Gelibolu'nun tamamını alması izledi.⁵ Aslında Bulgaristan topraklarına karşı yapılan *Savoiardî Haçlı Seferi* (1366) sırasında Yeşil Kont (*Conte Verde*) VI. Amedeo, Bizans imparatoruna yardım etmek amacıyla Gelibolu'yu Türklerden alarak bir sene sonra imparatora teslim etti.⁶ Buna karşın 1373-79 Bizans İç Savaşı'yla meşgul olan IV. Andronikos, Sultan I. Murad'ın yoğun ısrarı nedeniyle Gelibolu'yu Osmanlı Devleti'ne bıraktı.⁷ Venedikliler için Gelibolu'nun Osmanlılara bırakılması olumsuz bir anlam taşıyordu. Çünkü Kuzey Ege'de Cenevizlilerin güçlü olmaları ve İstanbul'daki tekelleri ellerinde tutmalarıyla bölgedeki kontrolü azalan Venedik için Gelibolu'nun Türklerin eline geçmesi kendi ticarî üslerine ket vurulması anlamına geliyordu.

Bu yüzden Venedikliler 1388'de Osmanlı donanmasını yok etmek ve boğazdan geçişlerini engellemek için gözdağı vermek amacıyla ufak bir donanma gönderdiler. Bu gelişmeyi (1394-1402) Sultan Bayezid'in İstanbul'u muhasara ettiği zamanda Venediklilerin bir yardım donanması göndermesi izlemiştir.⁸ Nitekim o sıralarda Macar kralı (1387-1437) olan geleceğin Kutsal Roma-Germen İmparatoru (1433-1437) I. Sigismund ile Fransa kralı VI. Charles'ın mareşali Jean le Maingre (Boucicaut) de Bizans imparatoruna bu muhasarada yardım etmek için kuvvet gönderdiler.⁹

Fetret Devri'nde Venedik'le Yapılan Antlaşmalar

1298'de iki deniz devleti arasında yapılan Curzola Savaşı'ndan sonra Doğu Akdeniz'deki konumlarını güçlendirmek isteyen Cenevizliler, 1350-55 tarihli Venedik-Cenova Savaşları sırasında Orhan Gazi'yle müttefik olurken, Sultan I. Murad saltanatı sırasında da hem Venedikliler hem de Cenevizliler (1387

Türk denizcileri buna tepki göstererek Atina'ya ve Mora'ya 1329'dan itibaren saldırılar gerçekleştirdiler: Bkz. David Agusti, *Los almogávares La expansión mediterránea de la Corona de Aragón*, Silex: Serie Historia, Madrid, 2004, s. 115 – 117.

⁵ Halil İnalçık, "Fatih'e Kadar Çanakkale Boğazı, Gelibolu Osmanlı Üssü ve Osmanlı – Venedik Karşılılaşması", *Çanakkale Savaşları Tarihi*. c. 1. Değişim Yayınları, İstanbul, 2008, s. 24 – 25; Donald M. Nicol, *Byzantium and Venice: a study in diplomatic and cultural relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, s. 278.

⁶ Peter Edbury, "Christians and Muslims in the Eastern Mediterranean" *The New Cambridge Medieval History*, Volume VI c. 1300 – 1415, (Ed. Michael Jones), Cambridge University Press, Cambridge, 2008, s. 876; Donald M. Nicol, *Byzantium and Venice...*, s. 303.

⁷ John H. Rosser, "Andronikos IV Palaiologos", *Historical Dictionary of Byzantium*, 1st ed. Scarecrow, Lanham, MD, 2001, s. 63; John Julius Norwich, *Bizans III Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082 – 1453)*, Çev. Selen Hırçın Riegel, 1st ed. c. 3, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 289.

⁸ Halil İnalçık, "Fatih'e Kadar Çanakkale Boğazı", s. 24 – 25.

⁹ Halil İnalçık, "Fatih'e Kadar Çanakkale Boğazı", s. 25.

Osmanlı-Ceneviz Antlaşması) Osmanlı Devleti'nden imtiyazlar elde etmeye çabaladılar.¹⁰ Ankara Savaşı sonrasında Süleyman Çelebi, Venedik tehdidini fark edip Çanakkale'nin Lâpseki tarafında Emir Süleyman Çelebi Burgos'unu inşa ettirmiş, Musa Çelebi ise 1411'de Venediklilere Gelibolu boğazından serbest geçiş hakkı için Selymbria (Silivri) Antlaşması da olarak bilinen ahitnameyi vermişti.¹¹ Osmanlı Fetret Devri'nin 5 Temmuz 1413'te Çamurlu Savaşı'yla sona ermesiyle Musa Çelebi döneminde verilen ahitnamenin aynısını Sultan Mehmed Çelebi'den de elde etmek isteyen Venedikliler adına hareket eden Venedik Bailosu Francesco Foscarini, sultanı ikna edemeyip bu konuda umduğunu bulamadı.¹² Osmanlı Devleti ile Cenevizliler arasındaki işbirliği Mehmed Çelebi'nin Cüneyd Bey'i mağlup edip İzmir'i ele geçirmesinde kendisini göstermiş, Foça, Sakız ve Midilli'yi elinde bulunduran Cenovalılar, sultana yardım etmişlerdir. Buna rağmen Cenova'nın ezeli düşmanı olan Venediklilere bağlı Nakşa dükü Giovanni Crispo ile Andrios senyörü Pietro Zeno'nun bu iş birliğine dâhil olmak istememeleri Venedik ile ilişkileri kızıştıran noktalar oldu. Cüneyd Bey'e karşı yapılan sefer Ege Denizi'nde kolonileri bulunan Venediklileri rahatsız etmişti.¹³

Bu sırada Venedik Cumhuriyeti'nde yeni doge olan Tommaso Mocenigo (1414-1423) döneminde bir yandan Doğu Akdeniz'de Türk ilerleyişiyle mücadele edilirken, diğer tarafta Friuli bölgesinde Macar kralı I. Sigismund'un destek verdiği Aquileia Patrikliği'ne karşı savaşlar yapılmaktaydı.¹⁴ Gelibolu'da yaşanan gelişmeler Macarlar ve Venedikliler arasında ateşkes sürecini hızlandırmakla beraber, Friuli bölgesindeki mücadeleler sona ermeyip 1418'de Sigismund'un ordularının dâhil olmasıyla devam edecektir. En sonunda Aquileia Patrikliği'nin lideri Ludwig von Teck ve Gorizia kontları, Sigismund'un desteğine rağmen mağlup olmuşlardır. Bunun sonucunda Venedikliler Udine, Belluno, Feltre, Sacile ve Cividale şehirlerini fethederek Friuli bölgesinin büyük çoğunluğunu ele geçirdiler. Bohemya'da çıkan Hussit Savaşları (1419-1434) ve Balkanlardaki Türk ilerlemesi nedeniyle Sigismund Venediklilerin Friuli bölgesindeki bu faaliyetleriyle yeterince ilgilenememiştir.¹⁵

¹⁰ Şerafettin Turan, *Türkiye – İtalya İlişkileri I*, s. 284.

¹¹ Halil İnalcık, "Osmanlı Deniz Üssü Gelibolu", *Türk Denizcilik Tarihi*, (Ed. Bülent Arı), T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı, Ankara, 2002, s. 100 – 101.

¹² Şerafettin Turan, *Türkiye – İtalya İlişkileri I*, s. 393 – 400.

¹³ Şerafettin Turan, *Türkiye – İtalya İlişkileri I*, s. 393.

¹⁴ Horatio F. Brown, *Venice: An Historical Sketch of the Republic*, 2nd ed., Rivington, Percival & King Street, Covent Garden, London, 1895, s. 274; Emmanuele Antonio Cicogna, *Storia dei Dogi di Venezia Scritta dai Chiarissimi E. Cav. Cicogna [et Al.] con Centoventi Ritratti Incisi in Rame da Antonio Nani. Corredata di Una Serie Numismatica*. Tomo II. G. Grimaldi Editore, Venezia, 1867, s. 64.

¹⁵ Giuseppe Cappelletti, *Storia della Repubblica di Venezia dal suo Principio sino al Giorno D'oggi: Volume 5. Nel Privilegio. Stabilimento Nazionale di G. Antonelli Editore, Venezia, 1850, s. 355 – 357; Horatio F. Brown, Venice: An Historical Sketch of the Republic, s. 276.*

29 Mayıs 1416 Gelibolu Savaşı

Gelibolu'daki Çalı Bey komutasında Osmanlı donanması 1414'te Venediklilere ait Kiklad Adalarındaki Nakşa Dukalığı'nda yer alan ticarî noktalar Paros, Andros ve Milos'a saldırmaya başlamıştır.¹⁶ O sıralarda *Avvogador de Comun*¹⁷ olan Pietro Loredan'ın öncülük ettiği Venedik filosu Venedik'in en üst yasama erki olan Maggior Consiglio'nun emriyle Gelibolu'ya gönderilmiş bu donanma limanda bulunan Osmanlı donanmasını tahrip etmiş, muharebede Çalı Bey şehit düşmüştür.¹⁸ Başlıca Osmanlı kronikleri Aşıkpaşazade Tarihi, Neşri'nin Cihan-nüma adlı eseri ve Anonim Tevarih-i Al-i Osman'da zikredilmeyen bu savaşta Dukas'ın naklettiğine göre Venedikliler toplamda 27 Osmanlı gemisi ele geçirerek Bozcaada limanına geri dönmüşlerdir.¹⁹ Venediklilerin ele geçirdiği çok sayıda esir arasında Venedikli olup Osmanlı tarafına geçen Giorgio Calergi ile birlikte Katalanlar, Sicilyalılar, Provensliler ve Cenevizliler dâhil 1100 kişi bulunmaktadır.²⁰ Dukas'a göre bu esirlerden bir kısmının ülkelerine dönmesine izin verilirken bir kısmı da Tenedos'da (Bozcaada) kazığa oturtuldular. Venedikliler bu deniz savaşın hemen ardından Lâpseki'de bulunan Emir Süleyman Burgosu'na hücum edip karaya çıkmaya çalışmış fakat veziriazam Amasyalı Bayezid Paşa'nın kardeşi Hamza ve Epir Despotu Carlo Tocco'nun damadı onları durdurmuştur.²¹

Savaşın oluşma nedenleri olarak başka gelişmeler de yaşanmıştır; Venedik kronik yazarı Marino Sanudo'ya göre Osmanlı donanması Andrios senyörü Pietro Zeno'nun Osmanlı gemilerini ele geçirmesine misilleme olarak bu saldırıyı yapmıştı.²² 1411'de Musa Çelebi ile yapılan antlaşmadan habersiz olarak Zeno

¹⁶ Dukas, *Bizans Tarihi*, Çev. V. Mirmiroğlu, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1956, s. 66; Samuel Romanin, *Storia Documentata di Venezia*, 2nd ed. Tomo IV. Giusto Fuga Editore, Venezia, 1913, s. 70.

¹⁷ *Avvogador de Comun*, Venedik Cumhuriyeti'nde Komün savcısı anlamına gelen yargı erkinde bir devlet makamı.

¹⁸ P. Daru, *Storia della Repubblica di Venezia*, Tomo III. Tipografia Elvetica, Mendrisio, 1832, s. 85 – 86 "L'armata turca diede al mare per correre addosso ai veneziani, e il 29 maggio 1416 in faccia a Gallipoli accadde tra le due armate una sanguinosa pugna. Comechè inferiori per numero, i veneziani trionfarono di una piena vittoria. L'ammiraglio Pietro Loredano fu traforato da molte ferite, l'ammiraglio de turchi rimase ucciso."; Dukas Tarihinde de Çalı Bey'in şehit düştüğü kaydı bulunmaktadır. Bkz. Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 66.

¹⁹ Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 66 – 67.

²⁰ Samuel Romanin, *Storia Documentata di Venezia*, s. 73 – 74; Giuseppe Cappelletti, *Storia della Repubblica di Venezia dal suo Principio sino al Giorno D'oggi: Volume 5*, s. 367; Horatio F. Brown, *Venice: An Historical Sketch of the Republic*, s. 276.

²¹ Maria Pia Pedani, *The Turks and The Sea in the Venetian Documents (14th – 15th Centuries)*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli, 2015, s. 237; Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 67; Samuel Romanin, *Storia Documentata di Venezia*, s. 74.

²² Marino Sanudo Giovane, *Vite de' duchi di Venezia*, Tomus XXII., *Rerum Italicarum Scriptores*, (Ed. Ludovico Antonio Muratori), Ex Typographia Societatis Palatinae, Milano, 1733, s. 899.

Osmanlı ticaret noktalarına saldırmış, bundan dolayı Osmanlı donanması La Tana ve Trabzon'dan Ege Denizi'ne gitmekte olan Venedik ticaret gemilerine müdahale etmiş, Venedik'e ait olan Negroponte (Eğriboz) kalesine gelmiş ve burayı bombalamıştır (1414).²³

Venedik Meclisi Maggior Consiglio'nun saldırıyı duymasının ardından Amiral Pietro Loredan'ın kumanda ettiği 15 adet gemiden oluşan donanma harekete geçmiştir.²⁴ Bu esnada Andrea Foscolo da sefir olarak yeniden Sultan Mehmed Çelebi'nin yanına gidip 12 Ağustos 1411'de Venedik sefiri Giacomo Trevisan'ın Musa Çelebi'yle antlaşmasını hatırlatıp, Gelibolu'dan Venedik ticaret gemilerinin serbest geçişini istemiştir.²⁵ Savaş hakkında detaylı bilgiyi Venedik amirali Pietro Loredan'ın Venedik Signoria'sına gönderdiği rapor vermiştir.²⁶ Marino Sanudo kendi kroniğinde bu mektubu nakleder. Loredan'ın bu mektubuna göre; Venedik donanması Ege'deki rüzgârdan ötürü 24 Mayıs'ta Bozcaada'ya (Tenedos) ulaşmış 27 Mayıs'ta Gelibolu Boğazı'na gelmiştir. Loredan, burada Osmanlı mürettebatıyla direkt çatışmadan imtina etmiş, maiyetinde olan Tomasso adlı kişiyi elçi olarak müzakere etmek için göndermiştir.²⁷ Ayrıca sıcak çatışma ihtimaliyle, provveditore²⁸ ve elçi olan Dolfino Venier ile Giorgio Loredan'a ait gemileri güvence olarak arkasında konumlandırmıştır.²⁹ Osmanlılar ise büyük sayıda kuvvetle Gelibolu sahilinden yoğun ok atışlarıyla Venedik gemilerinin sol tarafına saldırdığı zaman Loredan yaralanma tehlikesi geçirdiğini yine Venedik yönetimine gönderdiği raporunda bildirmiştir.³⁰ Daha ağır bir gelişme yaşanmaması için Loredan donanmasında zayıf vermeme amacıyla birliklerini dağıtmış, Osmanlı askerlerinin ateş etmeye devam etmesiyle en sonunda Venedik gemileri top atışlarıyla Osmanlı askerlerini vurmuşlardır.³¹

²³ Horatio F. Brown, *Venice: An Historical Sketch of the Republic*, s. 274 – 275; Samuel Romanin, *Storia Documentata di Venezia*, s. 70; Kenneth M. Setton, *The Papacy and the Levant (1204–1571)*, Volume II: *The Fifteenth Century*, American Philosophical Society, Philadelphia, 1997, s. 6.

²⁴ Samuel Romanin, *Storia Documentata di Venezia*, s. 70.

²⁵ Musa Çelebi ve elçi Giacomo Trevisan arasındaki antlaşma metni için Bkz. Georg Martin Thomas; Riccardo Predelli (Eds.), *Diplomatarium Veneto-Levanticum : sive, Acta et diplomata res venetas, graecas atque levantis illustrantia*. Pars II: a. 1351-1454, Sumptibus Societatis, Venetiis, 1899, s. 302.

²⁶ Giuseppe Cappelletti, *Storia della Repubblica di Venezia dal suo Principio sino al Giorno D'oggi: Volume 5*, s. 367.

²⁷ Maria Pia Pedani, *The Turks and The Sea in the Venetian Documents (14th – 15th Centuries)*, s. 237.

²⁸ *Provveditore*, Venedik Cumhuriyeti'nin Ege ve Doğu Akdeniz'deki yönetici valilerine verilen isimdir.

²⁹ Samuel Romanin, *Storia Documentata di Venezia*, s. 71.

³⁰ Samuel Romanin, *Storia Documentata di Venezia*, s. 71.

³¹ Amiral Loredan'ın Gelibolu savaşıyla ilgili Venedik'e sunduğu rapor Marino Sanudo'nun eserinde kaydedilmiştir: “*Serenissimo ed Illustrissimo Signore {debita recommendatione promissa} significhiamo alla vostra Signoria del partir nostro da Negroponte, e quella di Napoli di Romania. E con*

Sonraki gün şafağında Loredan iki gemi gönderip sultandan müzakere istemiş, Türkler bu gemilere taarruz edince Loredan, kendi donanmasını sahte ricat yaparak geri çekerken Girolamo Minotto'ya ait Venedik gemilerini Osmanlı donanmasının arkasından dolandırarak Gelibolu limanına yöneltmiştir.³² Bunu fark eden Osmanlı gemileri onları kovalamak isterken iki ateş arasında sıkışmışlar fakat rüzgârdan dolayı kolayca limana geri çekilmişlerdir. Loredan'ın raporuna göre savaş sabah sularında meydana gelip iki saat sürmüş, Venedik donanması amiralleri Lorenzo di Candia, Veniera di Candia, Jacobo Barbarigo, Grimana da Negroponte, Girolamo Minotto ve Loredan'ın kardeşi Giorgio Loredan pek çok Osmanlı gemisini ele geçirmişlerdir.³³ Çatışmanın hemen ardından Loredan, Osmanlı tarihinin ilk kaptan-ı deryası olan Gelibolu sancakbeyi Saruca Paşa'ya (Venedik kroniklerinde "Sabasti" ismiyle anılır.) mektup gönderip müzakere niyetinde olduğunu belirtmiştir.³⁴

Dukas'a göre ise; Loredan kumandasında Adriyatik Denizi'nden ayrılan 10 Venedik gemisi Eğriboz, Girit ve Kiklad Adalarına gelerek buradan 7 adet gemiyi donanmaya dâhil ettikten sonra Bozcaada'ya gelip Osmanlı donanmasına görünmüşlerdir. Daha sonra Midilli'den gelen Cenova'ya ait küçük bir gemiye Venedik gemilerinin saldırması üzerine Türkler bu geminin kendilerine ait olduklarını sanarak Osmanlı donanmasını Venedikliler üzerine göndermişler, düzensiz yakalanan Osmanlı gemilerini Loredan'ın donanması mağlup etmiştir.³⁵

24/26 Temmuz 1416'da Dolfin Venier ve Mehmed Çelebi iki devletin elindeki esirlerin iadesi için anlaşmalar da Venedik'in elindeki Osmanlı esirlerinin satıldığı haberi üzerine anlaşma suya düşmüştür.³⁶ Birkaç sene sonra 6 Kasım 1419'da yeni bailo Bertuccio Diedo, Mehmed Çelebi'yle İmparator II. Manuel'in arabuluculuk ettiği görüşmelerde barış antlaşmasını imzalamışlardır. '*Diplomatarium Veneto-Levantinum*' isimli eser antlaşma hakkında aşağıdaki detayları vermektedir.

"Pax Mohammedi I Soldani Turcorum: Copia pacis celebrate cum magno armirato Teucrorum per dominum Bertucium Diedo baiulum Constantinopolis et

sollecitudine procurai io Capitano d'essere nelle parti di Gallipoli, per mandare— gli Ambasciatori della Vostra Signoria, per ,, eseguire i comandamenti di Vostra Serenità. Ma pel tempo breve, e pel vento contrario dimorammo d'andare all' Isola di Tenedo, fino a di 24. del presente mese di Maggio ,, da sera." Bkz. Marino Sanudo Giovane, *Vite de' duchi di Venezia*, s. 901.

³² Marino Sanudo Giovane, *Vite de' duchi di Venezia...*, s. 901 – 902; Giuseppe Cappelletti, *Storia della Repubblica di Venezia...*, s. 369.

³³ Samuel Romanin, *Storia Documentata di Venezia*, s. 73; Marino Sanudo Giovane, *Vite de' duchi di Venezia*, s. 905; Giuseppe Cappelletti, *Storia della Repubblica di Venezia dal suo Principio sino al Giorno D'oggi: Volume 5*, s. 373.

³⁴ Maria Pia Pedani, *The Turks and The Sea in the Venetian Documents (14th – 15th Centuries)*, s. 237.

³⁵ Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 66.

³⁶ Kenneth M, Setton, *The Papacy and the Levant (1204–1571), Volume II: The Fifteenth Century*, s. 8.

*ambassiatozem ad ipsum turcum, transmissa inclusa suis literis datis die V Decembris 1419: 'Türklerin sultanı I. Mehmed ile barış; Konstantinopolis bailosu ile elçi messer Bertuccio Diedo tarafından gönderilen Truvahlarn (Türklerin) büyük emirliğı ile barış anlaşmasının V Aralık 1419 tarihli kopyası.'*³⁷

*"Al nome del Gran Dio, amen. Mi, el gran signor e grande amirá soltan Mahametbei, fio del gran signer et grande amirá Condochicij de Basaitlibei che fo, zuro in Dio, fator del cielo e de la terra, et in el nostro propheta Mahometh, et in li sette Mussaffi che ni credemo e confessemo, et in li CXXIIIJ." propheti, el primo Adam et L'ultimo Maometh, che conferma la fe di Mussulmani, et in l'anema de mió auo e de mió padre': 'Yüce Allah'ın adıyla, amin. Ben, büyük bakan ve büyük emir Bayezid'in oğlu büyük bakan ve büyük emir sultan Mehmed, göğün ve yerin yaratıcısı Allah'a ve peygamberimiz Muhammed'e ve inandığımız yedi mushaf ve yüz yirmi dört peygambere, ilki Adem ve sonuncusu Muhammed'e yemin ederiz.'*³⁸

Antlaşma gereğince Venedik'in Gelibolu'da ve Osmanlıların Eğriboz'da ele geçirdikleri esirler iade edilecekler, Ege Denizi'ndeki Osmanlı Devleti'ne ait ticaret gemilerine dokunulmayacak ve bölgede her iki ülkenin ticaret gemileri için güvenlik sağlanacak, Osmanlı sultanı Venedik'e ait olan Nakşa Dukalığını ve Cumhuriyetin Ege Denizi'ndeki bütün üslerini, ticaret noktalarını tanyacak ayrıca Venedikliler İnebahtı ve Arnavutluk toprakları için Osmanlı Devleti'ne 200 duka haraç vereceklerdir.³⁹

Gelibolu Savaşı'nın Ardından Yaşananlar

Bu galibiyet Venedikliler için kesin başarı sağlayamadı. 1423-30 yılları arasında Venedikli sabık doge ailesi Mocenigo'lara karşı Selanik'i elde etmek için yapılan "Selanik Buhranı" adı da verilen savaşta Venedikliler Gelibolu'ya hücumlarını sürdürdüler. Gelibolu Savaşı'nın galibi Pietro Loredan 1424 senesinde yeniden buraya gelip Gelibolu Boğazı'ndaki Osmanlı gemilerinin geçişlerini engelledi.⁴⁰ Bu gelişmenin ardından Mocenigo ailesinden olan amiral

³⁷ Georg Martin Thomas; Riccardo Predelli (Eds.), *Diplomatarium Veneto-Levanticum*, s. 318-319.

³⁸ Georg Martin Thomas; Riccardo Predelli (Eds.), *Diplomatarium Veneto-Levanticum*, s. 318-319

³⁹ Samuel Romanin, *Storia Documentata di Venezia*, s. 74 – 75; Kenneth M, Setton, *The Papacy and the Levant...*, s. 8.

Osmanlı Devleti'nin 1417'de Avlonya'yı alması Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında Arnavutluk meselesini doğurmuştu. Bkz. Ruthy Gertwagen, **The Contribution of Venice's Colonies to its Naval Warfare in the Eastern Mediterranean in the Fifteenth Century, *Quaderni Mediterranean, Ricerche Storiche*, Palermo, 2007, s. 160;** Maria Pia Pedani, *The Turks and The Sea...*, s. 237.

⁴⁰ Halil İnalcık, "The Ottoman Turks and the Crusades, 1329–1451", *A History of the Crusades: The Impact of the Crusades on Europe*, (Eds. Harry W. Hazard and Norman P. Zacour), Vol. 6. Madison, University of Wisconsin Press, Wisconsin, 1989, s. 257, Frederic Chapin Lane, *Venice, a Maritime Republic*. Johns Hopkins University Press, London, 1973, s. 229.

Andrea Mocenigo, Serenissima'nın Ege'deki kumandanlığını aldıktan sonra Gelibolu'ya hücum edip Lâpseki tarafındaki Emir Süleyman Burgosu'na yönelik taarruzlarda bulundu (1429).⁴¹ Buna rağmen Venedikliler bu taarruzlarda büyük bir ilerleme sağlayamadılar ve geri çekildiler.⁴² Dukas, Emir Süleyman Burgosu'nun Gelibolu Savaşı'nın hemen ardından yıkıldığını belirtirken,⁴³ Neşri'ye göre kale 1429 yılındaki saldırıdan sonra tekrar bir Venedik hücumunun yaşanmaması için Sultan II. Murad tarafından yıktırılmıştır.⁴⁴

Bu zaman aralığında Gelibolu II. Murad ile amcası Mustafa arasındaki mücadelelerde önemli rol oynadı. İmparator II. Manuel (1391-1425), Mehmed Çelebi'nin müşkül durumda olduğunu fark edip Mustafa'yı ve asi Cüneyd Bey'i onların Selanik'e sığınmalarına izin vererek sahiplenmişti.⁴⁵ Mustafa, kısa zamanda kendisine taraftar olan halkın desteğiyle Gelibolu'ya hâkim oldu; fakat burayı müttefiki Bizanslılara vermedi. Boğazın sıkı kontrolü, II. Murad'ın Rumeli'ye geçecek vasıta dahi bulamamasına yol açmıştı. Nihayet II. Murad Yeni Foça podesta'sı Giovanni Adorno'ya ait Ceneviz filosunun da yardımıyla Gelibolu yakınında Kozludere'ye çıkıp şehri ele geçirmiştir.⁴⁶

Sonuç

Gelibolu Savaşı, Ege Denizi'ndeki Osmanlı ve Venedik manevralarının bir sonucudur. Osmanlı Devleti'nin bir donanma inşa edip faaliyet göstermeye başlaması Venediklilerin bölgedeki çıkarlarıyla çatıştığından Venedik deniz gücünün henüz daha iptidai bir güce sahip Osmanlı donanmasıyla sıcak çatışmaya girmesi kaçınılmaz olmuştur. Savaşın öncesinde Çalı Bey komutasında Osmanlı donanması Venediklilere ait Kiklad Adalarındaki ticarî noktalar olan Paros, Andros ve Milos'a saldırmaya başlamış ama 1416 yılında gerçekleşen savaş sonucunda Venediklilere karşı mağlup olmuştur. Osmanlı Devleti'nin donanmasının henüz güçlü olmadığı bu dönemde Venedik deniz

⁴¹ İdris Bostan, "Osmanlı Deniz Üssü Gelibolu", *Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Türk Denizcilik Tarihi I*, (Ed. İdris Bostan, Salih Özbaran), Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul, 2009, s. 77.

⁴² İdris Bostan, "Osmanlı Deniz Üssü Gelibolu", s. 77; Thomas F. Madden, *Venice: Islands of Honor and Profit: Venice A New History*, Viking Penguin, London, 2012, s. 197 – 203.

⁴³ Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 67.

⁴⁴ "Ve kâfir gemileri gelip Gelibolu boğazını tutup, Emir Süleyman burgazını hisar edip, çok ceng ü katal olup, sonra Sultan Murad'la musâlaba edip, gemiler gitti. Andan Sultan Murad Emir Süleyman burgazını harap etti.": Bkz. Mehmed Neşri, *Kütâb-ı Cibân-nü'mâ Neşri Tarihi*. (Ed. Mehmed Altay Köymen), C. 1. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1949, s. 613.

⁴⁵ Halil İncalcık, "Fatih'e Kadar Çanakkale Boğazı", s. 42.

⁴⁶ Halil İncalcık, "Fatih'e Kadar Çanakkale Boğazı", s. 41 – 42; İdris Bostan, "Osmanlı Deniz Üssü Gelibolu", s. 76.

gücüyle baş etmesi mümkün olmamıştır. Chioggia Savaşı'nda (1378-81) olduğu gibi Gelibolu Savaşı da Venedik donanmasının kuvvetini göstermiştir. Savaşın sonucunda 6 Kasım 1419 tarihinde Osmanlı Devleti ile Venedikliler arasında bir barış antlaşması yapılmıştır. Buna rağmen iki güç arasında gerilim sona ermeyip 1423-30 yıllarında yaşanan Selanik Buhranına sıçramıştır. Gelibolu Savaşı'nın diğer önemli bir sonucu Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında XV. yüzyılın son çeyreğine kadar devam eden savaşlar silsilesinin kıvılcımını ateşlemesidir. Nitekim Osmanlıların Eğriboz Adası'nı fethiyle sona eren 1463-1479 Savaşı ile Venedik'in Mora'daki üsleri olan Modon ve Koron'un Osmanlı hâkimiyetine gireceği 1499-1503 Savaşı, Gelibolu Savaşı'nda olduğu gibi Ege Denizi üzerindeki manevralar sonucunda cereyan etmiştir.

KAYNAKÇA

- AGUSTI, D., *Los Almorávides La Expansión Mediterránea de La Corona de Aragón*. Silex: Serie Historia, Madrid, 2004
- BAYAR, Umut, Sait Emre Çiftçi, Edremit Deniz Savaşı (1334), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/2, 2020, p. 244-250.
- BOSTAN, İdris, "Osmanlı Deniz Üssü Gelibolu", *Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Türk Denizçilik Tarihi I*, (Ed. İdris Bostan, Salih Özbaran), Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul, 2009, s. 73-83.
- BROWN, Horatio F., *Venice: An Historical Sketch of the Republic*. 2nd ed. Rivington, Percival & King Street, Covent Garden, London, 1895.
- CAPPELLETTI, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia dal suo Principio sino al Giorno D'oggi: Volume 5*. Nel Privilegio. Stabilimento Nazionale di G. Antonelli Editore, Venezia, 1850.
- CICOĞNA, Emmanuele Antonio, *Storia dei Dogi di Venezia Scritta dai Chiarissimi E. Cav. Cicogna [et Al.] con Centoventi Ritratti Incisi in Rame da Antonio Nani*. Corredata di Una Serie Numismatica. Tomo II. G. Grimaldi Editore, Venezia, 1867.
- DARU, P., *Storia della Repubblica di Venezia*. Tomo III. Tipografia Elvetica, Mendrisio, 1832.
- DE NEGRI, Teofilo Ossian, *Storia di Genova*. Bergoglio Libri, Milano, 1974.
- DUKAS, *Bizans Tarihi*, Çev. V. Mirmiroğlu. İstanbul Enstitüsü Yayınları- İstanbul Matbaası, İstanbul, 1956.
- EDBURY, Peter, "Christians and Muslims in the Eastern Mediterranean" *The New Cambridge Medieval History*, Volume VI c. 1300 – 1415, (Ed. Michael Jones), Cambridge University Press, Cambridge, 2008, s. 864-884.
- GERTWAGEN, Ruthy, The Contribution of Venice's Colonies to Its Naval Warfare in the Eastern Mediterranean in the Fifteenth Century. *Quaderni Mediterranean, Ricerche Storiche*, Palermo, 2007, s. 53-110.

- İNALCIK, Halil, “Fatih’e Kadar Çanakkale Boğazı, Gelibolu Osmanlı Üssü ve Osmanlı – Venedik Karşılaşması”, *Çanakkale Savaşları Tarihi*. c. 1. Değişim Yayınları, İstanbul, 2008.
- , Gelibolu, *The Encyclopaedia of Islam, New Edition C-G*, Vol. II. (Eds. Lewis, Bernard, Charles Pellat, and Joseph Schacht), Brill, Leiden, 1991, s. 984.
- , “Osmanlı Deniz Üssü Gelibolu”, *Türk Denizcilik Tarihi*, (Ed. Bülent Arı), T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı, Ankara, 2002, s. 99-105.
- , “The Ottoman Turks and the Crusades, 1329–1451”, *A History of the Crusades: The Impact of the Crusades on Europe*, (Eds. Harry W. Hazard and Norman P. Zacour), Vol. 6. Madison, University of Wisconsin Press, Wisconsin, 1989, s. 222-275.
- KIEL, Machiel, *The Cambridge History of Turkey, Byzantium to Turkey 1071 – 1453*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
- LANE, Frederic Chapin, *Venice, a Maritime Republic*. Johns Hopkins University Press, London, 1973.
- MADDEN, Thomas F., *Venice: Islands of Honor and Profit: A New History*. Viking Penguin, London, 2012.
- MANFRONI, Camillo, *Le Relazione Fra Genova, Impero Bizantino e Turchi*. Atti Della Societa Ligure di Storia Patria, Genova, 1898.
- MARIN SANUDO GIOVANE, Vite De' Duchi Di Venezia, *Rerum Italicarum Scriptores*, Tomus XXII. (Ed. Ludovico Antonio Muratori), Ex Typographia Societatis Palatinae, Milano, 1733.
- MEHMED NEŞRÎ, *Kitâb-ı Cihan-nümâ Neşri Tarihi*. (Ed. Mehmed Altay Köymen), C.1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1949.
- NICOL, Donald M., *Byzantium and Venice: A Study in Diplomatic and Cultural Relations*. Cambridge University Press, Cambridge, 2002.
- NORWICH, John Julius, *Bizans III Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082 – 1453)*, Çev. Selen Hırçın Riegel, 1st ed. c. 3, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul, 2013.
- PEDANI, Maria Pia, *The Turks and The Sea in the Venetian Documents (14th – 15th Centuries)*. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli, 2015.
- ROMANIN, Samuel, *Storia Documentata di Venezia*. 2nd ed. Tomo IV. Giusto Fuga Editore, Venezia, 1913.
- ROSSER, John H., *Historical Dictionary of Byzantium*. 1st ed. Scarecrow, Lanham, MD, 2001.
- SETTON, Kenneth M., *The Papacy and the Levant (1204–1571), Volume II: The Fifteenth Century*, American Philosophical Society, Philadelphia, 1997.
- THOMAS, Georg Martin; Riccardo Predelli (Eds.), *Diplomatarium Veneto-Levanticum: sive, Acta et diplomata res venetas, graecas atque levantis illustrantia*. Pars II: a. 1351-1454., Sumptibus Societatis, Venetiis, 1899.
- TURAN, Şerafettin, *Türkiye – İtalya İlişkileri I: Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*. 1st ed. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.
- WRIGHT, C., *The Gattilusio Lordships and the Aegean World 1355-1462*, Brill, Leiden & Boston, 2014.